מחזור ראש השנה ספרד — מוסר וכוונות פשוטות לפני תקיעת שופר

כתיב אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו. הנה החליט הנביא כי מהראוי להחריד אף בעת נשמע השופר רק בעיר אף כי שומע קול התקיעות שם נקבצו כולם באו לעמוד על נפשם לבקש רחמים בחצרות בית אלהינו אשר מהראוי כי שם תאחז להשומע רעדה חיל כיולדה. ותכלית החרדה להזכיר עצמו במה שמרד את פי ה' למרות עיני כבודו יתברך מעודו עד היום הזה, ולהיות נרתע מאוד עליהם, ומתחרט בלב שלם ונפש חפצה בכל מאודו, והיינו בגוף ובנפש ובממון. ואם אמנם לא יוכל להוציא התשובה לעת הזאת בפועל, יראה על כל פנים לקיימה בשלימות בכח המחשבה ודבור להיות מודה ועוזב ולקבל על עצמו לבלתי ישוב עוד אל מעשיו הרעים, וה' יעשה הטוב לצרף מחשבתו הטובה למעשה לעזור לו לגמור המחשבה אח"כ בפועל, כי לא יחפוץ במות המת כי אם בשובו מדרכו וחיה. ולא כאותם אנשים הפורקים מעליהם עול היראה למלאות פיהם שיחה בטלה בשעה שהתוקע מבקש על נפשו בתחנונים המתוקנים לו, עד כי יבלבלו אותו ואת שאר החרדים לדבר ה' העומדים לבקש על נפשם. עליהם הכתוב אומר הקוטפים מלוח עלי שיח ושורש רתמים לחמם, אוי לאותה בושה אוי לאותה כלימה. הלא בשאר ימות השנה גדול ועצום ורב מאד הפשע לאותם העומדים בבהכ"נ לדבר שיחות בטלות. הנשמע או הנראה כדבר הזה לעמוד בחדר הפנימי מקום משכן המלך והוא עומד לפניהם אשר שם יפול פחד המלך על האדם לירא ולהחריד מפניו לבלתי עשות אף תנועה קלה לדבר דבר כמעט אף כי לפעור פיו לבלתי חוק ולהעלות על במתי שפתיו אמרות זרות מרים כלענה למרות עיניו, וק"ו בן בנו של ק"ו בימים הנוראים העצומים וכל שכן בשעת התקיעות אשר השטן יעמוד נצב כמו נד כגבור יריע אף יצריח לבלי יהא מנוצח מהבאים לנצחו והתוקע עומד בשברון רוח ולב נדכה לבקש רחמים בעדו ובעד כל קהל ישראל כי יהי' לרצון ולא ינצח הבעל דין חלילה, ומהנכון א"כ לעמוד לימין התוקע להיות בעוזריו בתפלה ובתחנונים, ולתת תהלה לבורא יתברך שמו על כי גבר עלינו חסדו בתתו בידינו חרב פיפיות והוא השופר להכרית בו החוחים והקוצים הסובבים את השושנה העליונה, ואיך יעלה א"כ על לב לאבד עצמו לדעת חלילה לתת בעצמו חרב ביד שונאו למען הרבות כחו להפילו שחת. אשר ע"כ כל איש יחרד וילפת בעת ההוא לבכות בכל כחו ולנקות כתמי עונותיו בדמעות עיניו כי יזלו מים על אשר הרבה לפשוע בה'.

אמרו רבותינו ז"ל (בראש השנה ט"ז ע"א) אמר ר' אבהו למה תוקעים בשופר של איל, אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקדת יצחק ומעלה אני עליכם כאלו עקדתם עצמכם. וכתבו הראשונים הכוונה לעשות האדם ענינים להיות נראה כאלו הוא הי' נעקד ומוסר נפשו לה', והוא בהתכוון ברתת וזיע כאלו יובל לטבח להיות נקרב על גבי המזבח, ומהראוי בעת יקרא או שומע קריאת הכתוב הנזכר בעקידה "ויעקוד את יצחק בנו" לכוין עצמו כי הוא מוכן להיות נעקד. ותכלית העקידה תחת שהיה אצל יצחק עקידת ידים ורגלים יהיה לו עקידת יצר הרע ידיו ורגליו, והוא בהתחרט בכל לב ויפשפש במעשיו במה שעשה בידים ורגלים דהיינו שליחות יד, וגזל, ואונאה, והרמת יד על חבירו, ועשיית כתב שקר, וכן ברגליו אשר הלך בעצת רשעים והוא ממהר לרוץ לרעה אם למקום אם לחבירו, והיו עיניו ולבו נשואות לשמים על שני סרסורי דעבירה, והם המביאים אותו לידי לשון הרע, ורכילות, וגאוה, וכעס, וקנאה, ותאוה וכבוד, והתכבדות בקלון חבירו אשר מהם אין אדם ניצול בכל יום. ועל אלו המדות רעות צריך תשובה ביותר כי הם נגעים הנספחים בקרבו. וצריכין רפואה גדולה לשרש אחריהן עד כי לא יהי' נשאר בקרבו אף מעט מהם, לכן מן הראוי להתוודות עליהן ולפרט אותן בשפתיו בין התקיעות ויראה לבכות עליהם כי בהכנעת לבו ביותר ובהורדת עיניו דמעה יכבס בגדיו הם העבירות הנדבקים בקרב איש ולב עמוק וירחצם במי הדמעות ויטהר.

עוד אמרו רז"ל מצות ואהבת לרעך כמוך היא מצוה שכל התורה כולה תלויה בה ומהראוי להתאמץ מאוד להחזיק בה. והזהירו מאד לקבל על עצמו בכל יום קודם שיכנס להתפלל לקיים המצוה הזאת לאהוב כל איש כנפשו. ואף כי בימים האלה הנזכרים ונעשים, אשר הפליגו מאד בעונש עבירות שבין אדם לחבירו עד כי אמרו עבירות שבין אדם למקום יוה"כ מכפר ועבירות שבין אדם לחבירו אין יוה"כ מכפר עד שירצה את חבירו בפיוס גמור. ואמרו עוד כי בהתעכבות התשובה על עבירות בין אדם לחבירו גם שבין אדם למקום לא יתכפרו. וכן הדין נותן, כי איך אפשר שהקב"ה יעבור על מדותיו אם

האדם הפחות הבא מטפה סרוחה לא יבקש לעבור על מדותיו. ולכן להיות עכ"פ באותו שעה כל איש באחיו יתלכדו ואסיריהם באהבה יחזיקו ותהי זאת נחמתנו להיות עונותיהם נמחקים. וצדקותינו בספר יכתבו בעט ברזל יוחקו, אמן סלה.

הבכיה בין התקיעות הוא הוראה עצומה על נשמתו אם היא מתוקנת ומי שאינו בוכה בימים אלו ודאי אין נשמתו טובה ושלימה. מי שנתעורר בבכיה גדולה בפתע פתאום מאליו סימן הוא שדנין אותו בזו העת בב"ד של מעלה ונפשו מרגשת ולכן באה לו הבכיה מאליו וטוב שישוב מיד בתשובה בכל לבבו.

מרגניתא שפירא (מרבי אברהם אופנהיים) והוא ספר ישן נדפס באמשטרדם בשנת תקכ"ז בהסכמת הרב הגדול רבי שאול אב"ד דק"ק הא"ג. והוא מיוסד ע"ד שופר של ר"ה על דרך המוסר.

הפכו ותקע בו בין שהפכו צד החיצון לפנימי כדרך שהופכים החלוק בין שהניחו כמו שהיא אלא שהרחיב את הקצר וקיצר את הרחב פסול. הנה כבר נודע דתורה ותפלה בלתי תשובה תחלה לא זו בלבד שאינה מקובלת ובפרט אם חטא בלה"ר וניבל פה ורכילות, כי פיו הכשילו ואין קטיגור נעשה סניגור, והדבר משלו למביא דורון למלך בכלי מלוכלך בדם שפיר ושליא וצואה מרותחת ודאי איש אשר ירקח את המרקחת או סקל יסקל או ירה יירה, וכ"ה מצד הסברא, ומצד הקבלה ידעינן ומקרא ילפינן איך התורה והתפלה ההיא נמסרין למח"ב ועם המעשים שמסגל א"ע יוסיף כח לס"א סטרא דמסאבא וכו'. גם ישעיה רמז לדברים האלה במאמר רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני תחלה. ואח"כ בא הציווי למדו היטב דרשו משפט, כי בלא"ה לימוד התורה ודבר חק ומשפט לא זו בלבד שאינו מגיע לתועלת ופי כסילים יביע אולת אלא אפי' מוסיף כח לסטרא דשמאלא וכו' ואין לה שיור וקיום והנחה במקום חשוב מקום קה"ק אלא שט בין שמים לארץ כצפור נודדת מן קנה ונדחת מלהכניסה לפנים לקבל פני שכינה ולעשות ממנה עטרה תוך שארי תפלות ישראל המקובלים ברחמים וחנינה וה"ה נמי דינא הכי בתפלה בלא כוונה וכו' עיין זוהר ויקהל במעלת המצוה וכו'. ובפ' תרומה במעלת התפלה וכו'. ואם היחידים מחויבים בכך מה יעשו חזני דמתא דאם אינם מכוונים את לבם לשמים לאמשכא ברכאן מעמקא דבירא אכולה כרכא ואכולה צבורא ואינו משים עצמו כענין הדופק בפתח נדיב ונפש רעבה מלא טוב שלוחא הוא דעוית ועוה פניה והפיץ יושביה משולחן ערוך לפניו. וכן כבר ידענו המתפלל בלתי תשובה תחלה לא זו בלבד שאינה רצויה וחוזרת ריקם וכו' אלא התפלה עצמה אשר נחברת מסופרי המלך אנשי כנה"ג היא כמתנגד ונמסרת לקליפה ולחיצונים כי עתה יפקוד חטאותם ויזכור עונם. וע"י נסתמו צינורי המשפיעין שפע רצון והמה כמסך מבדיל מחיצה של ברזל וכו'. ועל כל אלה באה האזהרה ורמזו במ"ש הפכו ותקע בו וכו', ר"ל המוכיח הזהיר את הש"ץ שיכין א"ע לספר ולכבס אל תאכל צונן וכו' ולא הזהיר כלל מדברים הנוגעים לפנימיות ובערת הרע מקרבך וכו', לא יצא.

משל לפני התקיעות

(כת"י דהרב הצדיק רבי ישעיה מדיניוויטש)

מלך גדול מלך מפואר שלח את בניו לצוד ציד, ותעו הבנים מהדרך, והיו צועקים אולי ישמע האב, ולא נענים. ואמרו בלבם אולי שכחנו את הלשון של אבינו לפיכך אינו שומע את צעקתינו בכן נזעק בקול בלא דיבור, ויישבו א"ע שישלחו את האחד לצעוק, והזהירו את האחד ראה והבין כי כולנו תלוים בך. הנמשל: הקב"ה שלח אותנו להעלות ניצוצות הקדושים ותעינו מאבינו ואולי מפני ששכחנו הדיבור של אבינו אין אנו יכולים להתפלל בדיבור נשלח אותך בעל תוקע שתעורר רחמים עלינו בקול בלא דיבור וראה והזהר כי כולנו תלוים בך. ואעפ"כ יחזיק א"ע לאין כי הוא רק כמגריפה שהיא עור ויש בה נקבים ודרך הנקבים יוצא הקול זמר, וכי יתגאה העור במה שיוצא ממנה קול זמר כך האדם המחשבה והדבור וכל המדות שורים בו כבתוך כלי ומה יתגאה הלא הוא בעצמו אינו כלום ואין בו רק מדות רעות והוא מחויב להעלות אותם אל הקב"ה והוא מביא את ה' ח"ו בהם ומלביש אותו בקליפות כביכול ח"ו ר"ל ואם בא במחשבתו שהוא עובד ה' אזי בוודאי הוא גרוע מקודם.